

К.Л. Статкевіч

БДЭУ (Мінск)

РОЛЯ ЗЕМСТВАЎ У ЭКАНАМІЧНЫМ РАЗВІЦЦІ БЕЛАРУСІ (1911—1917 гг.)

Перапас адказнасці за развіццё эканомікі праўнага рэгіёну па органы мясцовага кіравання і самакіравання дае магчымасць цэнтральным органам дзяржаўнай улады засяродзіць увагу па стратэгічных задачах развіцця дзяржавы, эканомікі, сацыяльнай сферы.

Вырашэнне праблем, звязаных з сучасным рэфармаваннем сістэмы мясцовага кіравання і самакіравання ў Рэспубліцы Беларусь, патрабуе вывучэння і ўліку гістарычнага вопыту, звязанага з дзейнасцю земскіх органаў, у тым ліку і ў накірунках арганізацыі мерапрыемстваў, якія стымулявалі развіццё эканомікі краю ў 1911—1917 гг. Выдаткі менавіта на эканамічныя мерапрыемствы толькі у земствах Мінскай губерні за адзначаны перыяд узраслі з 61 671 р. да 397 585 р.

Шырокі размах атрымалі агранамічныя мерапрыемствы: распаўсюджванне вопытных стапцый, вопытных палёў, калектыўных досведаў, меры па паляпшэнню сельскагаспадарчай адукацыі, жывёлагадоўлі і распаўсюджванні сельскагаспадарчых ведаў. У Мінску былі заснаваны ў 1912 г. месячныя цэнтральныя сельскагаспадарчыя курсы, у якіх за два гады (1912—1913) прайшлі падрыхтоўку сотні сялян.

Земствы арганізавалі сельскагаспадарчыя выставы. У 1913 г., напрыклад, у 22 тыс. паселеных пунктах Расіі былі арганізаваны чытанні на розныя сельскагаспадарчыя тэмы, на якіх прысутнічала каля 1,5 млн чалавек.

На юбілейнай сельскагаспадарчай выставе ў Маскве (1914) сяляне-жывёлагадоўцы з Мінскай губерні атрымалі срэбную і бронзавую медалі. У 1914 г. Мінскім земствам былі арганізаваны экскурсіі сялян і дробных землеўладальнікаў за мяжу (Данія і Швецыя). Матэрыяльная дапамога на паездку выдавалася Дэпартаментам земляробства.

У 1913 г. пры Мінскай губернскай земскай управе было заснавана культурна-гідратэхнічнае бюро, якое садзейнічала ў асушэнні балот і вырошчванні на гэтых плошчах сельскагаспадарчых культур. Земствамі ствараліся таксама сельскагаспадарчыя склады, якія гандлявалі пасепшам, прыладамі вытворчасці, машынамі, мінеральнымі ўгнаеннямі. У Мінскай губерні ў 1914 г. такіх складоў было 23.

Земствы з'явіліся ініцыятарам страхавання ад агню рухомай маёмасці і сельскагаспадарчых прадуктаў. Пажары былі нацыянальным бедствам, так як сялянскія хаты мелі саламяныя дахі, будаваліся скучана і не мелі ніякіх супрацьпажарных сродкаў. Наша Бацькаўшчына штогод выплачвала велізарную «даніну» агню. Земствы выдавалі матэрыяльную дапамогу пагарэльцам, памер якой пакрываў каля паловы кошту прычыненай шкоды.

Яшчэ адзін з галоўных кірункаў працы земстваў — статыстыка. Нягледзячы на перашкоды ўрада, які супрацьдзейнічаў публікацыі дадзеных аб бядотным становішчы сялянскіх гаспадарак, земскія статыстыкі працягвалі сваю дзейнасць. Статыстычны матэрыял, сабраны за кароткі перыяд функцыянавання земстваў у Беларусі па розных галінах земскай гаспадаркі: медыцынскай справе, народнай адукацыі, ветэрынарнай, страхавой, харчовай і дарожнай справе дае відавочнае ўяўленне аб дынамізме земскай культурна-гаспадарчай дзейнасці.

Земскае і гарадское самакіраванне ў Беларусі ўпарта імкнулася да шырокай аўтаноміі ў вырашэнні праблем мясцовага жыцця. Урадавая неабюракратыя настойліва спрабавала задушыць гэтыя дэмакратычныя структуры, затармазіць працэс іх фарміравання, павузіць жыццёвую прастору, абмежаваць сферу іх дзейнасці, аддзяліць гаспадарчыя праблемы ад палітычных пытанняў, не дапусціць стварэння цэласнай сістэмы мясцовых органаў самакіравання знізу даверху, ператварыць інстытут самакіравання ў прыдатак адміністрацыйна-бюракратычнага апарата.

Мясцовыя органы самакіравання з'яўляюцца следствам грамадзянскай сталасці грамадства. Наяўнасць гэтага сацыяльнага інстытута перашкаджае адчужэнню народа ад улады шляхам удзелу яго ў кіраванні справамі краіны, перарывае магчымасць узнікнення дзяржавы — Левіафана, якая паглынае грамадства і здушвае вольныя праявы індывідуальнага жыцця.

Поспех у пошуках адэкватных формаў дзяржаўна-палітычнага і сацыяльнага ўладкавання будзе залежаць ад таго, наколькі мы зможам аднавіць перапыненую сувязь традыцыі дзяржаўнага будаўніцтва і выкарыстаць досвед нашых папярэднікаў па ўдасканаленні палітычных інстытутаў.